

גיליון שבועי

מסעי
התשע"ו

גיליון: 198 שנה ד'

שבת שלום
ומבורך!

אשכול יוסף

חידושים נפלאים בפרשת השבוע ומועדי ישראל

מאת הצב"י רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א מחה"ס "כרם יוסף"
ראש ישיבת המתמידים "אור התורה" ליוני דפגרא לצעירים מצטיינים ירושלים ת"ו

בברכת מרנן ורבנן ארזי הלבנון רבותינו הגאונים ראשי הישיבות

הגאון הגדול מוהר"ר **משה צדקה** שליט"א ר"י "פורת יוסף", הגאון הגדול מוהר"ר **דוד כהן** שליט"א ר"י "חברון"

"לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים האלה למקלט לנוס שמה כל מכה נפש בשגגה" (ל"ה ט"ו)

מפני מה הזהירה תורה על צער הגר ביותר והנפק"מ מזה לעניין בעלי תשובה

תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: מפני מה הזהירה תורה בשלושים וששה מקומות, ואמרי לה בארבעים וששה מקומות בגר - מפני שסורו רע. [ב"מ נט:; ע"י מלבי"ם ויקרא פ"ח וקובץ המאסף שנה י"ט כרך ב' ח"ה].

טעם א' - שהורגל במעשים רעים ולכן יש חשש שאם יקניטוהו ויצערוהו יחזור לסורו

חז"ל הורו לנו שיש להיזהר בכבוד הגר יותר מכבודו של כל אחד אחר, מפני שסורו רע, בפשטות הכוונה שמעשיו רעים ועל כן יש חשש שעל ידי שיקניטנו ויצערנו יבעט בגירותו, וכן משמע לכאור' מדברי רש"י (קדושין פב.) שפירש מה שאמרו בגמרא "כל שעסקו עם הנשים סורו רע" שמנהגו רע, קרבתו רע, ולפי זה גם כאן הכוונה שמפני שמנהגו רע, עדיין הנהגתו הקודמת שייכת בו, לכן צריך לזהר מלהונות אותו כי מחמת כן יש חשש שיבעט בגירותו.

טעם ב' - יצר הרע של הגר גדול מיצר הרע של אחרים וצערו גדול יותר ולכן יש חשש שיבעט ויחזור לסורו

אבל הגאון רבי עקיבא איגר מוסיף כאן פשט נפלא, בהיותו מציין לרש"י (הוריות יג.) על דברי הגמרא ששאלו תלמידיו לרבי אליעזר, מפני מה הכל מושלים בעכברים, ונתנה להן מפלה יתירה שנרדפין תדיר?, אמר להם מפני שסורן רע, שנושכין אפילו גלימות ובגדים ויתד עץ מעדר אפילו שאין להם מזה שום הנאה. ומפרש רש"י "סורן רע" שיצר ליבם רע הוא יותר מדאי, "סורן" שר שלהם, כדאמר בגר שסורו רע, דהיינו יצר הרע ששר שלו רע הוא. ומבואר לפי זה שהזהירה התורה שלא להקניט ולצער נפש הגר, מפני שיצרו גדול מיצר הרע של אחרים, וכשמקניטו ומצערו, מצערו יותר מצער שהיה גורם לאחרים, ולכן יש חשש שיבעט ויחזור לסורו.

ועל פי זה מיישבים המפרשים דברי הגמרא (תענית כה:;) מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה להתפלל שירדו גשמים ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. והיו מרננים רבנן לומר שרבי עקיבא גדול מרבי אליעזר, יצאה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מידותיו. וקשה, אם רבי עקיבא מעביר על מידותיו ורבי אליעזר אינו מעביר על מידותיו, ודאי שרבי עקיבא גדול יותר? ומתרצים המפרשים שלעולם שניהם שווים, וכיון שהיה רבי עקיבא בן גרים, היה יצר ליבו רע יותר, וצריך התגברות גדולה לשבר מדותיו יותר מרבי אליעזר, ושכרו רב דלפום צערא אגרא ולכן נענה, אבל רבי אליעזר שלידתו היתה בקדושה לא הוצרך להעביר על מדותיו כל כך.

נפקא מינה ראשונה בין הטעמים - בגר שהתגייר בילדותו אם שייך בו טעם הציווי שהתחדש בגר

ולכאורה יש לומר נפקא מינה בין שני הטעמים, גבי גר שגדל על ברכי רבנן והתגייר כבר מקטנותו, שלפי הטעם הראשון שסורו רע מפני שהורגל והוטבע במעשים רעים בהיותו גוי, אין זה שייך באופן שנתגייר כבר בקטנותו, אבל לפי הטעם שיצרו רע יותר, טעם זה שייך גם בגר שנתגייר בקטנותו, כי מטבעו יצרו רע, וכך גם שכרו כפול ומכופל, כי לפום צערא אגרא, (אבות ה' כ"ג).

נפקא מינה שנייה - בביאור מאחז"ל קשים גרים לישראל כספחת אם נדרש לגנאי או לשבח

ויש לומר בזה עוד נפק"מ בביאור דרשת חז"ל (יבמות מז: קידושין ע:): קשים גרים לישראל כספחת, ומצינו בתוספות (שם) מחלוקת אם זה נדרש לגנאי או לשבח, דרש"י פירש שקשים לפי שאינם בקיאים במצוות ומביאים פורענות ועוד שמלמדים את ישראל ממעשיהם, וה"ר אברהם גר פירש לפי שהגרין בקיאים במצוות ומדקדקין בהן קשים הם לישראל כספחת דמתוך כן הקב"ה מזכיר עונותיהם של ישראל כשאין עושין רצונו וכעין מה שמצינו גבי הצרפית (מ"א י"ז) שאמרה "מה לי ולך איש האלהים באת אלי להזכיר את עוני" שמתוך שהוא צדיק גמור היה נראה לה שמזכיר השם עוונה.

ואפשר ששני פירושים אלו תלויים בביאור מה שאמרו רבותינו שסורו של הגר רע, שאם הכוונה שהורגל במעשיו הרעים, גם כאן יש לפרש שקשים לישראל שלומדים ממעשיהם, אבל לפי הפירוש שאדרבה יצרו רע, יש לפרש שנדרש לשבח שלפי שבקיאים במצוות ומדקדקין בהם אף על פי שיצרו רע, קשים הם, שמתוך כך הקב"ה מזכיר עונותיהם של ישראל.

נפקא מינה שלישית - אם הציווי שהתחדש בגרים שייך גם גבי בעלי תשובה

ונראה שיש כאן עוד נפקא מינה, לעניין בעלי תשובה, אם יש איסור יותר למי שמצערם, כי לפי הטעם השני שיצרו של הגר קשה יותר מטבעו, אין טעם זה שייך בבעלי תשובה. אבל לפי הטעם הראשון שסורו של הגר רע לפי שהורגל במעשיו הרעים, ממילא שייך טעם זה גם בבעלי תשובה.

וכן ראיתי לבעל תרומת הדשן (בסימן קצ"ח) שנקט כאמור שטעם זה שייך קצת גם בבעלי תשובה, שצריך להזהר בהן יותר, שלא לצערם, והוסיף בזה דבר נפלא. הדנה נשאל גבי מומר שיצא מן הכלל ועתה חזר לדת האמת, האם צריך כפרה של סיגופים גדולים שעבר על כל מצות התורה בעת המיר דתו, או שמא לא צריך כל כך? והשיב שאין להוסיף ולהרבות עליו יותר מדאי מפני שסורו רע יותר מבעל שאר עבירות, לפי שהורגל בין הנכרים בכל שרירות ליבו ויש לחשוש פן יבעט בתשובתו. ושכן מצא בסמ"ג שאין להכביד עליו סיגופים כפי מה שהיה ראוי מטעם אחר, שאין לך סיגופים גדולים ורעים מאשר סובל בכל יום שמסתלק מכל הטובות וההנאות שהנכרים שרויים בהן, והוא היה גם כן כבר שרוי בהן עמהם, ועתה מקבל עליו תמיד פחדים ובהלות ורשעות וצרות שהאומות מצרים לישראל. וקודם ששב לא היה לו דאגה בכל זה ונמצא תשובתו גורמת לו כל סיגופים הללו. ולא דמי לשב מן העריות או רציחות דברשעו גם היה בכלל צרות הללו, ותשובתו לא גורמת לו צרות הללו.

ברם בדרכו יש להוסיף, שהגם שבעל תשובה ששב מעריות ורציחות גם כשהיה ברשעו היה לו דאגת האומות שמצרים לישראל, מכל מקום הלא כיון שהורגל בכל אותם תאוות של עריות ורציחה, ועתה שב לאלהיו בתשובה שלימה והשליכם אחרי גוו, הרי גם עתה מתייסר הוא מעט או הרבה שמסלק מעליו כל תאוות נוראות אלו של עריות ומאכלות אסורות וכיוצא בזה, ונמצא עתה מתייסר בתשובתו, וייסורים אלו יכפרו כל עוונותיו, יחד עם עסק התורה בקדושה וטהרה.

(מתוך הספר "שלהבת יוסף חי" להשיג בחנויות הספרים המובחרות)

לכבוד הרה"ג יוסף חי סימן טוב שליט"א
בעניין מה שהקשה הרב בגיליון "אשכול יוסף" פרשת
פנחס, למה הקב"ה מלא עברה על מי שאינו מניח בן
ליורשו, והלא אין זה תלוי בידי האדם. הנה יש לציין שמכח
קושיא זאת כותב הגור אריה דאין הכוונה שהקב"ה כועס
אלא שאדם שאין לו בן מעביר נחלתו לשבט אחר על ידי
ביתו שמתחתנת עם שבט אחר. ומה שכתב הרב לתרץ
שדווקא שלא עסק בפריה ורביה, כן כתבו היד רמה
והרא"ם, וע"ע בשו"ת דבר אליהו סי' מ"ג.

בברכה, תלמידך **אביאל זגורי**
ישיבת "אהלי תורה" ירושלים עיה"ק ת"ו

גיליון "אשכול יוסף" יו"ל לזיכוי אלפי ישראל על ידי
האחים הנעימים היקרים והחשובים **אוהבי התורה ולומדיה,**
כמו **גדעון ניסים** ומר **אהרן ניסים** ה"ו

לברכה והצלחה להם ולכל בני ביתם
מוקדש לע"נ הוריהם היקרים:
סאלם אליה בן מסעודה ז"ל, מוריה בת גורג'ה ע"ה,
ת. ג. צ. ב. ה.

◇ עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר ◇

מתוך הסכמתו הנלהבת של מורנו
הגאון הגדול מוהר"ר דוד כהן שליט"א
ראש ישיבת "חברון" וחבר מועצת גדוה"ת

**"ספר גדול זה מקיף
כל סוגיא לכל פרטיה בעומק
העיון והיקף רב, דברי תורה
ערכים ושמחים ומאירים
ובודאי יהיה לתועלת מרובה"**

חופיע ויצא לאור

בשבח והודיה לחשי"ת הננו לבשרכם כי חופיע הספר
"כרם יוסף - קידושים"

הספר שייתן מענה למגידי השיעורים ולכל העוסקים במסכתא

**היקף אדיר
כל קושיות ותירוצי המפרשים!**

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

🕒 נקודות מכירה ומשלוחים לכל רחבי הארץ 🕒

054-84-60008/7 או: 02-5373570

מה הטעם שרבי רצה לבטל לגמרי אבלות תשעה באב שחל בשבת?

בגמ' במסכת מגילה דף ע"ב איתא שרבי ביקש לעקור תשעה באב שחל להיות בשבת, ודהוהו לאחר השבת, ואמר רבי הוואיל ונדחה ידחה ולא הוודו לו חכמים. וצ"ע מה הטעם שרצה רבי לדחות האבלות על חורבן בהמ"ק לגמרי, והלא כל השנה נוהגים אנו בכל מיני דיני אבלות על חורבן בהמ"ק, על אחת כמה וכמה בעת תשעה באב?

ויש לחזק את השאלה עם מה שביאר בחי' בית יצחק (מגילה ה.) מה שאמרו במשנה תשעה באב שחל להיות בשבת מאחרין ולא מקדימים, משום דאקדמוי פורענותא לא מקדמינן, ולמה לא אמרו שמאחרין ולא מקדימים משום שעדיין לא הגיע זמן החיוב, וביאר לפי שבעונותינו הרבים עבר קציר כלה קיץ ועדיין בית מקדשינו שמם ואינו נבנה, לכן לא שייך בזה דלא מטא זמן חיובייהו, שאחרי החורבן כל עת וזמן בכל השנה ראוי להתאבל בו על החורבן. ויש להוסיף בזה מה שאמרו רבותינו בירושלמי (יומא ה.) "כל דור שאינו נבנה בהמ"ק בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו". ואם כן מדוע ביקש רבי לעקור יום אבל של תשעה באב לגמרי כשחל בשבת, בפרט לאחר שכבר נהגו להתאבל?

יישוב א' - להורות שכל השנה ראוי להתאבל על החורבן

בדרך דרש גרידא יש לבאר שאדרבה רצה רבי להורות שלא רק יום תשעה באב הוא יום אבל על חורבן בית המקדש, אלא כל ימות השנה יש להתאבל ולהתפלל על חורבן בהמ"ק וגלות השכינה, שהרי בכל השנה נוהגים אנו בכמה דינים זכר לחורבן כנודע.

יישוב ב' - מפני ביטול שמחת ועונג שבת

שמא י"ל שעל ידי שקובעים את האבל למוצאי שבת, עדיין הוי קצת מיעוט בשמחת השבת וכבודה. ואפילו למאן דסבר שאין חובה לשמח בשבת, מ"מ מצוה יש. ובלא"ה על ידי שיושב ומהרהר על אבלות המקדש שמעותה לה למוצ"ש הוי כממעט בכבוד השבת. ויש פוסקים הסוברים שט' באב שחל במוצ"ש יש ללמוד בדברים הרעים מחצות יום שבת, וכמו שכתב הרמ"א (סי' תקנ"ג ס"ב) בשם מהר"ל (סימן מ"ד) הרי שמאפיל על שמחת השבת. ולכן סבר רבי שכיון דנדחה ידחה, ולא הוודו לו חכמים. וראה בסמוך.

יישוב ג' - כבודה של השבת לדחות תשעה באב לגמרי

בעל הבני ישכר בספרו אגרא דפרקא (אות שס"ב) מבאר הטעם שמצינו בירושלמי (כתובות פ"ב ה"ג) שבעת פטירתו של רבי נדחתה השבת לכבודו, שבאותו ערב שבת שנפטרה לא שקעה השמש עד שהגיעו כולם לביתם ומילאו חביות של מים והדליקו את נרות לכבוד שבת, מה שלא מצינו בשאר צדיקים, לפי שרבי עצמו רחש לשבת כבוד גדול כמו שאמרו בסוגיאן שביקש לעקור תשעה באב שחל להיות בשבת, והיינו משום כבודה של השבת שיש לה כח אפקעתא דמלכא, ועל כן היה זה שכרו מאת השבת שנדחתה בעבורו. הרי שלמד שרבי סבר דכיון דנדחה ידחה משום כבוד שבת. ומכאן סייעתא למה שביארנו בביאור הקודם בס"ד. ואולם סברתו קצת שונה ממה שכתבנו לעיל, אלא מפרש דכבודה של השבת שדוחה לתשעה באב לגמרי. ובשו"ת יעלת חן (ח"א עמוד רפ"ג) הביא דבריו והוסיף לכאן עפ"ז גם מה שאמרו בכתובות (קג.) שהיה רבי בא לביתו אחר פטירתו כל ערב שבת. יותר משאר תנאי ואמוראי קדישי, דיום השבת היה מאיר באור גדול עליו להקיצו ולהאירו במאור פניה, מחמת יקרא דעביד לה בחיים חיותו שרצה לעקור תשעה באב שחל בשבת לגמרי משום כבוד שבת.

יישוב ד' - מפני ביטול המלוה מלכה

שמא יש לומר עוד החפץ רבי לדחות תשעה באב שחל בשבת לגמרי, מצד המלוה מלכה שנהפך לאבל באופן זה שקובעין לתשעה באב במוצאי שבת. הנהגה במסכת שבת (ק"ט:) איתא, אמר רבי חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת, אע"פ שאינו צריך אלא לכזית. ופירש רש"י: נמי כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד, כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר. וכיו"ב ביאר השבלי הלקט (סי' ק"ל) ע"פ הגמרא בפסחים (קג.) שהדבר דומה למלך שמלווים אותו בצאתו כשם שמלווים אותו בכניסתו. ועוד אמרין התם, רבי אבהו הוה עבדין ליה באפוקי שבתא עיגלא תילתא, הוה אכיל מיניה כולייתא. כי גדל אבימי בריה, אמר ליה למה לך לאפסודי כולי האי, נשבוק כולייתא ממעלי שבתא. שבקוהו, ואתא אריא אכליה. וכן פסקו הרמב"ם (פרק ל' מהל' שבת ה"ה) והטור והשו"ע (או"ח סי' ש'). וכתב החיי אדם (כלל ח' סי' ל"ו), שסעודה זו הוי חיוב גמור. וכן נראה מביאורי הגר"א ושצריך לעשותה בפת דוקא. וכן כתבו עוד פוסקים רבים.

יישוב ה' - מפני ביטול תורה שבתשעה באב

שמא י"ל עוד שאמר רבי הוואיל ונדחה ידחה, מפני הביטול תורה שיש בתשעה באב, הנהגה יש אומרים שאין חיוב ללמוד תורה בתשעה באב כלל, וכמו שכתב בשיבולי הלקט (הלכות שמחות סימן כ"ו): "מצאתי בתשובות הגאונים שבכל יום שאסורים בדברי תורה, כגון תשעה באב, וכן האבל, אסור לברך ברכת התורה בכלל המאה ברכות", וכן נראה מדברי הריטב"א (מו"ק טו.) שאבל פטור לגמרי מות"ת. וכיוצא בזה כתב בספר שבט יהודה (סימן שפ"ד) שהאבל פטור לגמרי מתלמוד תורה, ואינו חייב ללמוד אף בדברים הרעים, אלא שרשאי ללמוד בדברים הרעים, וכ"כ במסגרת בשלחן (יור"ד סי' שפ"ד ס"ד). ועל כן מפני ביטול הישיבות ותופסי התורה, רצה רבי לבטל תשעה באב שנדחה.

ואפילו לדין דנקטינן כהסכמת הפוסקים שיש חיוב ת"ת אף בתשעה באב, והיינו בלימוד דברים הרעים, מכל מקום הרי מצוי ביום זה בטלה גדולה מהלימוד, מפני שאין אדם למד אלא במקום שליבו חפץ, צא ולמד ממה שכתב הביאור הלכה (סי' תקנ"ג) בשם המאמר מרדכי אודות לימוד תורה ערב תשעה באב, וז"ל: אומר אני שאין זה מספיק לפי שאין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ ועיניו הרואות דכמה ת"ת מתרשלים בלימוד המותר ביום תשעה באב עצמו משום דצער הוא להם ללמוד כמה שאינם רגילין, וגם אני בעוה"ר כאחד מהם, ולכן איני חושש לסברא זו ודעתי נוטה להתיר אפילו בחול עד סמוך לביה"ש שו"א לאו דמיסתפינא מחברי"א הו"א דאפילו ביום ט"ב עצמו היה לנו להקל דבעוה"ר נתקלקלו הדורות וביום ט"ב מטיילין בשווקים ומשיחין שיהת חולין ואפילו היודעים ספר וקצת הלומדים מקילין בזה ופשיטא דבאופן זה טפי הוי עדיף להו ללמוד וכיוצא בדבר מצינו בירושלמי א"ר אבא בר ממל אילו היה מי שיתמנה עמי הייתי מתיר מלאכה בחוה"מ, כלום אסרו אלא כדי שיהא אוכלין ושותין ושמוחין ועוסקין בתורה, וכעת אוכלין ושותין ופוחזין, ואף אנו נאמר כלום אסרו הלימוד אלא כדי שיהיו יושבין בעניני צער ואבילות ומתוך כך זוכרין ודואגין על חורבן הבית, והנה מטיילין ומשיחין שיהת חולין ומסיחין דעתן מן האבלות ומתוך כך באים לידי שחוק והיתול, אלא דמאחר שאיסור ברור הוא בש"ס ופוסקים פשיטא דאין לנו כח להקל".